

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za sociologiju
Uvod u znanstveno istraživanje
Mentor: Prof. dr. sc. Vjekoslav Afrić

SEMINARSKI RAD

Sportske kladionice

Miran Jurić
Sociologija
(jednopedmetna)
1.godina
mijuric@ffzg.hr

Zagreb, svibanj 2006. godina

Sažetak:

Čovjeku je urođena potreba za igrom, a igre na sreću su samo jedan od mnogih oblika igara. Kladjenje je jedan od oblika igara na sreću, poznat još od doba Grka i Rimljana koji je onda, kao i danas, služio kao dobar način zabave ali i mogućnost dobitka. Prva zemlja za zakonom koji je omogućavao sportsko kladjenje bila je Velika Britanija (1853. godine) koji su taj način zabave proširili na svoje kolonije, a kasnije je sportsko kladjenje poprimilo svjetske razmjere. U Hrvatskoj je sportska kladionica došla relativno kasno, kao nadogradnja na već postojeće igre na sreću (Loto, Bingo i sl.) koje su ostale još iz doba bivše države. Zakonski su regulirana pravila o ulozima, dobitcima, izgledu i preglednosti uplatnog lista, tečajevima i njihovoj preglednosti u poslovnicama. Zbog lošeg stanja u gospodarstvu i lošeg materijalnog statusa našeg društava sportsko kladjenje naišlo je na plodno tlo na ovim prostorima i svake im se godine povećava broj (sportskih kladionica ali i uplatnih mjesta) i sve im je veća zarada.

Ključne riječi: *Igra, kladjenje, zakon, ulog, dobitak*

Uvod

Iako različite po vrsti i sadržaju, igre su oduvijek bile pratilac društvenog i individualnog života. Neovisno radi li se o ponavljanju starih ili kreiranju novih, igrači se najčešće s oduševljenjem uključuju. Čak i kad ne predstavlja ništa više no samo igru, ljudi su spremni platiti visoku cijenu ne samo u materijalnom smislu nego i u vremenu, u fizičkom i psihičkom smislu. Možda je istina da većina ljudi osjeća potrebu da participira u brojnim igrama, ali učestvujući u pojedinima od njih oni ne doživljavaju uvijek iste osjećaje niti snose iste posljedice. Igre na sreću poseban su vid igara u kojima igrač ulaže određenu svotu novca na neki događaj izlažući se određenom riziku samo da bi tu uloženu svotu novca povećao. Igrači se često prepuštaju igrama na sreću da bi popravili svoje materijalno stanje, ali to opet ovisi da li se igra radi dobitka ili se to smatra samo dobrim načinom zabave. Kladjenje kao

oblik igara na sreću postoji već dugi niz godina. Neki zapisi govore o tome da je bilo nelegalno ali jako prošireno i popularno za vrijeme Rimskog carstva i stare Grčke. Ono se na različite načine održalo do danas, ali je zanimljivo da je tek Kockarskim aktom 1852. postalo legalno po prvi puta u svijetu. Danas gotovo sve zemlje imaju neke zakone o igrama na sreću, a u njima i podzakonske akte u kojima je regulirano klađenje u sportskim kladionicama. Danas se u svijetu možemo kladiti na sve vrste sportova, ali i na razne druge događaje kojima su kladionice željele privući što veći broj posjetitelja i uplatioca na sve moguće vrste sportova koje one u svojim ponudama imaju. Danas kladionice žele postati dostupne svima pa otvaraju svoje poslovnice u što većem broju mjesta i to njih što veći broj. Dostupne su preko interneta i ne teletekst stranicama javnih, ali i privatnih tv-postaja. Imaju određene zakone i propise kojih se moraju pridržavati u kojima je jedino ograničenje za sudjelovanje u toj igri da igrači ne smiju biti mlađi od 18 godina. Zbog loše imovinske situacije i eventualnog dobitka mnogi odlaze u sportske kladionice da bi iskušali sreću ali i popravili svoju materijalnu situaciju. To kladionice iskorištavaju, pa imaju dobitak u prošloj godini od 350 milijuna kuna.

Igre, slobodno vrijeme i igre na sreću

“Igra je starija od kulture, koliko god pojam kulture bio nedovoljno omeđen , on u svakom slučaju pretpostavlja ljudsko društvo, a životinje nisu čekale ljude da ih tek oni nauče igranju”(Hudzinga,1992: 48). Time je on ustanovio starost igre, a to je prije pojave ljudi, a sam pojam igre je dobrovoljna radnja ili aktivnost koja je unaprijed vremenski određena, ima određene granice u kojima se odvija, i pravila (također unaprijed određena), kojih se svi moraju pridržavati da igra imala smisla i da bi svi sudionici uživali u njoj. Igre su oduvijek bile popularne jer se kroz igru omogućavalo ljudima da izgrade određenu stvarnost unutar postojeće i bijeg od postojeće stvarnosti. Bez obzira na to da li se igra ponavlja ili igra neka nova oduvijek su ljudi pokazivali veliku sklonost da u njima sudjeluju. Igre su se najčešće odvijale u nekoj domeni slobodnog vremena koje je definirano kao “...skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje obaviještenosti ili svoje obrazovanje, bilo da je društveno angažiran ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost pošto se oslobodio svojih profesionalnih,

porodičnih i društvenih odveza "(Dumazedier,1962:62-63). Igra se tako kao što se nadograđivalo društvo u cjelini tako su i igre bile sve zanimljivije i maštovitije pa tako imamo i različite podgrupe igara, a ona kojoj ćemo posvetiti najviše vremena su igre na sreću iz kojih je kasnije nastala i sportska kladionica. To su igre u kojima se pojedinac svjesno izlaže riziku koji najčešće proizlazi iz toga da za igru na sreću je potrebno nešto uložiti (novac) da bi se u samoj igri moglo sudjelovati. Igre na sreću postoje dugi niz godina preko starog Istoka, do Grčke i Rima bile su veoma popularne, iako malo cijenjene. Mnoge religije su se protivile takvom načinu igre, ali i osuđivale su kocku u svakom pogledu pa je ta strast bila malo zatumljena sve do druge polovice 19. stoljeća u Engleskoj, a u ostalim zemljama do početka 20. stoljeća nije ugasila ljudska glad za kockom i svem zadovoljstvu što ona pruža. U jugoslavenskim zemljama igre na sreću dolaze relativno kasno tek 1950. godine. Najprije se uvodi sportska prognoza koja je imala dobru popularnost, nije mogla opstati zbog sistema na koji se igrala i zbog društvene navike na loto.

Povijesni pregled

Od početka pisane povijesti kockanje je bilo istaknuto obilježje većine društava. Slike grobnica starog Egipta prikazuju bacanje kocke, točnije zglobne kosti ovce koja je, zbog svog oblika, služila kao kocka. I stari Grci vjerovali su kako su bogovi Zeus, Posejdon i Had na osnovu ždrijeba postali gospodarima neba, mora i podzemlja, dok su Rimski vojnici koji su Isusa razapinjali na križ, bacanjem kocke odlučili kojemu će od njih pripasti Njegova donja haljina kao trofej. 1654. godine, Chevalier de Méré, poznati kockar, zatražio je od velikog matematičara, Paskala, da ga poduči na koji se način distribuiraju rezultati u bacanju kocke. To je ujedno bio i prvi korak na putu ka formiranju matematičke teorije vjerojatnosti. Saznanje o mogućim matematičkim ishodima, u svrhu predviđanja konačnog rezultata, postao je fundamentalnim aspektom kockarske dinamike. Počeci kockanja kakvog poznajemo danas imaju pravi izvor u Velikoj Britaniji gdje je u vrijeme industrijske revolucije kockanje bilo prezreno od strane tada sve utjecajnije srednje klase. Ona je na taj način nastojala zadobiti red i kontrolu nad nižim klasama, koje su se u to vrijeme najviše odavale kockanju, ne bi li istovremeno zauzdali dotadašnju razuzdanost i isprazne navike nižeg plemstva. Tako je

stvorenio mišljenje na osnovu kojeg kockanje predstavlja put u ništavilo usporediv s porocima poput alkoholizma ili promiskuitetnosti koji su bili u suprotnosti s tadašnjim racionalističkim idejama prosvjetiteljstva. Unatoč tome kockanje je uvijek bilo vrlo popularno među višim društvenim slojevima. 1853. godine na osnovu mnogobrojnih zahtijeva, donesen je "Kockarski akt" kojim je kockanje dopušteno samo prema tečajevima i to na konjskim utrkama. Vrlo česte prijevare koje su tada uslijedile dovele su do postepenog napuštanja kockarskih igara od strane više upravljačke klase i sve prisutnijeg prodiranja novca srednje klase i ljudi koji su u sportu kroz oklade vidjeli mogućnost zarade i poduzetništva. Ta mogućnost stvaranja biznisa koju je sport nudio pridonijela je ozakonjen kockarske i kladioničarske industrije. U kasnom devetnaestom stoljeću kladioničarstvo je tako postalo masovno, iskomercijalizirano, glavno financijsko uporište konjskim utrkama. Iz tog razloga može se reći kako je klađenje na konjskim utrkama, kao tada jedini postojeći oblik sportske oklade, preteča svim današnjim oblicima sportskih klađenja. U razdoblju između dva svjetska rata utrke konjima zasjenile su utrke hrtovima a nakon drugog Svjetskog rata igrači se počinju kladiti i na sve ostale sportove. Sjedinjene Američke Države jednako tako predstavljaju teritorij na kojemu je kockanje doživjelo procvat raspršivši se kasnije na preostale dijelove svijeta. Ishodište kockanja u Americi predstavljaju kolonijalne lutrije koje su sve bile pod nadzorom britanske krune. Zanimljivo je spomenuti kako su čak i neka od najpoznatijih i najjemenitnijih američkih sveučilišta utemeljena zaradom od lutrija: Harvard, Yale, Columbia, Dartmouth, Princeton, and William and Mary. Sredstvima lutrije sagrađene su i mnogobrojne crkve i knjižnice, a Ben Franklin, John Hancock i George Washington bili su sponzori posebnim lutrijama kojima je zadaća bila financiranje projekata javnih radova. Prvo trkalište za konje sagrađeno je 1665. godine što je omogućilo uplaćivanje prvih oklada takve vrste u Americi do tada. Prva kasina otvaraju svoja vrata 1800., a iste godine kockanje postaje legalizirani biznis u dolini rijeke Mississippi dok New Orleans postaje središtem profesionalnih kockara. To ostaje sve do 1860-ih kada se oni povlače u Kaliforniju. Kockanje tada biva negirano s moralnog a naročito s religijskog stajališta. U Kaliforniji oaza kockanja postaje San Francisco a prodor na zapad zemlje ubrzan je "zlatnom groznicom" koja pogoduje razvoju kockarskih aktivnosti. Do danas lutrija i casino ostaju najviše upražnjavani oblici kockanja u Americi u kojem sve veće interese pronalazi i kockarska mafija. Sportske oklade predstavljaju dakle noviji oblik kockarskog ponašanja koji se u zapadnoj Europi razvio u drugoj polovici

20. stoljeća i to prvenstveno u zemljama koje su od ranije imale kakvu-takvu naviku klađenja barem na ishod sportskih susreta. Danas sportske kladionice razrađuju organizaciju ove igre na različite načine čime žele povećati uzbuđenje kod svojih igrača a samu igru učiniti što neizvjesnijom. U ovim mogućnostima kontinuiranog stvaranja nove ponude vjerojatno se krije i dio odgovora na pitanje zašto su baš sportske kladionice pored svih ostalih prisutnih modaliteta kockanja tako dobro prihvaćene od strane igrača.

Sportske oklade kod nas

Djelatnost kladionica ima dužu tradiciju i više je razvijena u zemljama Europe, posebno u Engleskoj odakle se proširila na zemlje istočne Europe i Hrvatsku. Prije nego što je djelatnost organiziranog klađenja u Republici Hrvatskoj bila regulirana Zakonom o igrama na sreću, uplate za klađenja nelegalno su prikupljane i uplaćivane u zemljama gdje je to bilo Zakonom dozvoljeno, a u kojima su državljani Republike Hrvatske na privremenom radu već stekli iskustva o klađenju. Zbog navedenog je Hrvatska gubila znatan dio prihoda državnog proračuna pa je logično da je djelatnost kladionica zakonski regulirana. Organizirano priređivanje klađenja u Hrvatskoj je novija djelatnost koja se obavlja od početka 2000. godine kada je otvoreno 6 sportskih kladionica s više od 100 uplatnih mjesta. Iako relativno novi biznis u Hrvatskoj, sportske kladionice po svojoj ekspanziji ostavile su daleko iza sebe ostale tradicionalne, ali i one brzo rastuće gospodarske sektore. I dok ministri i ekonomski analitičari uporno objašnjavaju kako ima nade da hrvatski gospodarski leš poput svojevrsnoga modernog Frankesteina oživi, kladionice su među rijetkim djelatnostima koje bilježe enorman rast prometa - neviđen u hrvatskom gospodarstvu. Usporedbe radi, dok najveća domaća prehrambena kompanija Agrokor bilježi 34-postotni rast ukupnog prihoda, Varaždinska Vindija 36, Tvornica duhana Rovinj 32 posto, Prva sportska kladionica, ujedno i najveća, prema podacima Intercredita, ostvarila je rast prometa od čak 3200 posto, a od jedne poslovnice u godinu dana otvorili su ih još 130. Danas u Hrvatskoj ima otprilike oko 15-ak različitih kladionica s oko 390 uplatnih mjesta, ukupno je u njima zaposleno oko 1000 djelatnika, a mjesečno obrću oko 60 milijuna kuna. Državi plaćaju porez na dobit i 20-postotni porez na razliku između ukupnih uplata i isplata.

Sportske oklade i pravila

“Sportska oklada je igra u kojoj sudionik pogađa ishod sportskih natjecanja podloženih po priređivaču samostalno o broju kladenja i visini uloga u kladenju u kojem odnosu je visina možebitnog dobitka. O dobitku odlučuje sreća ili unaprijed nepoznate okolnosti ili događaj naveden od organizatora u unaprijed određenim uvjetima igranja. Kladenje je igra koja se trajno priređuje “Iz pravilnika o kladenju“. Sportska oklada svoju specifičnost duguje činjenici kako je riječ o bitno različitoj igri upravo po tome što ona zahtjeva određeno znanje i sposobnosti od svojih igrača (među njima ima profesionalaca koji redovito prate sva sportska zbivanja, pripremaju se služeći se internetom, prateći teletekst, tv programe, sportsku štampu i obilaze kladionice tražeći povoljnije tečajeve) za razliku od svih drugih oblika kockanja, kladenja ili ostalih igara na sreću. Osim toga sportsko kladenje je igra koju je moguće igrati više puta dnevno i na čije rezultate nije potrebno dugo čekati: “Majstori su, naime, shvatili da je Rusija zemlja sa jedanaest vremenskih zona i da je rezultate nekih utakmica moguće doznati prije nego vlasnici kladionica zatvore mogućnost uplate. Tako su se, iz nedjelje u nedjelju, bogatili, dok gazde lokalnih kladionica nisu shvatili šta je razlog gubljenja tolikih novaca na ruskim parovima”(Burić,2000).Sportsko kladioničarstvo u Hrvatskoj za sada ne nudi mogućnost uplate oklada putem interneta iako većina sportskih kladionica posjeduje svoje web stranice. Osim kladionica i neki od igrača posjeduju vlastite web stranice putem kojih komuniciraju jedni s drugima poučavajući se međusobno provjerenim sistemima i metodama igranja. Na svojoj internet stranici jedan od igrača tako kaže: “Unatoč mani sistema, ja osobno, mnogo više igram sisteme nego “obične listiće“. Ovdje namjeravam prikazati tri svoja sistema koja su prošla dosta dobro, a molim i Vas da na mail pošaljete svoje, posebno ako ste profitirali s njima. Pravila igre: Osobama mlađim od 18 godina i uposlenicima priređivača igre (sportskih kladionica) zabranjeno je učešće u igri. Sudionik u kladenju je fizička osoba tj. igrač koji je sa priređivačem zaključila ugovor o čemu posjeduje potvrdu o uplaćenom iznosu, odnosno listić, a svi se dokumenti prije ispisa listića za kladenje upisuju na magnetski medij priređivača. Priređivač prima oklade za slijedeće vrste športskih natjecanja koja se u daljnjem tekstu istog pravilnika nazivaju “događajima”, to su : nogomet, košarka, rukomet, hokej, tenis, skijanje, golf, borilački sportovi, atletika, utrke s konjima, automobilima, motorima, čamcima i biciklima. Oklade na neke preostale događaje priređivač

može priređivati uz prethodnu nadopunu postojećeg pravilnika. Priređivač nadalje prima oklade na događaje koji su objavljeni u kladioničkoj listi. Svaki događaj na kladioničkoj listi ima određeni omjer (tečaj) koji određuje priređivač. Visinu tečaja za svaki događaj određuje priređivač prosudbom, uzimajući u obzir informacije o momčadi ili pojedincu, koji sudjeluju u pojedinom događaju. Vrijednost dobitka na pojedinom listiću izračunava se množenjem tečajeva događaja na listiću i visina uplate. Prije svakog početka primanja oklada priređivač javno objavljuje kladioničku listu koja mora sadržavati najmanje sljedeće podatke:

- ❖ datum i vrijeme primanja oklada
- ❖ broj i tip događaja
- ❖ visinu tečaja za svaki tip događaja
- ❖ rezultate i tipove završenih događaja

Uplata za sudjelovanje u klađenju prima se na listiću dimenzija 180x77 mm na kojem je naznačena skraćena tvrtka priređivača, podaci o uplatnom mjestu, tjednu, danu, vremenu, šesnaest polja za tipove, konačni tečaj, ulog, možebitni dobitak, manipulativni trošak, iznos manipulacije i ulog + manipulacija. Za pojedine vrste događaja priređivač priređuje različite oklade, koje su ovisne o vrsti događaja. Za pojedine vrste događaja moguće su oklade:

- ❖ na pobjednika događaja (tip 1 pobjeda domaćina, tip 0 neodlučen ishod, tip 2 pobjeda gosta ili pak kombinacija tipova 1:0, 0:2 ili 1:2)
- ❖ na pobjednika događaja s hendikepom (pretpostavljena prednost jedne od momčadi)
- ❖ na točan, djelomičan ili konačan rezultat događaja
- ❖ na uvrštenje među prva tri (1-3)
- ❖ na pobjedu pojedinca
- ❖ na redoslijed (primjer 1., 2., 3.,...)
- ❖ na prvi pogodak na događaju (momčad ili igrač)
- ❖ na ukupan broj postignutih zgoditaka

❖ na kombinaciju različitih događaja

Na pojedinom listiću moguće je kladiti se na jedan ili više događaja, koji su objavljeni na kladioničkoj listi. Na listiću se mogu kombinirati različite vrste događaja s kladioničke liste. Uplaćenu okladu sudionik ne može mijenjati ili otkazati. Igrač ima pravo na isplatu dobitka ako je pravilno prognozirao tip svih događaja na listiću. Za okladu koja je nevažeća obračunava se tečaj 1,0. U slučaju da su oklade za sve događaje ništavne, sudionik ima pravo na povrat uplaćenog iznosa. Minimalna uplata iznosi 10,00 kn a maksimalna uplata za pojedini listić određena je tako da dobitak uz odabrani tečaj ne može premašiti maksimalni dobitak od 20.000,00 kuna. Međutim, pojedine kladionice dopuštaju minimalnu uplatu u iznosu od 5,00 ili čak 1,00 kunu. Za uplate veće od 1.500,00 kuna traži se autorizacija odnosno odobrenje iz centrale dotične kladionice. Autorizaciju (ne)odobrava tzv. bookmaker tj. tečajnik svake kladionice kojemu je osnovna zadaća izračunavanje koeficijenata. Nakon što provjeri koeficijente, mogućnost dobitka ili potencijalni rizik po kladionicu tečajnik (ne)daje zeleno svjetlo za uplatu oklade većeg iznosa. Kod svake uplate priređivač naplaćuje manipulativni trošak u visini 5% od vrijednosti uplate. U slučaju da se minimalnom uplatom na jednom listiću premašuje maksimalni dobitak, oklada se ne prihvaća kao i ako priređivač ustanovi da je došlo do pogreške ili zlouporabe na kladioničkoj listi ili kod uplate. Oklade se prestaju primati za pojedine događaje u trenutku koji je određen na kladioničkoj listi. Svi datumi i vremena koje objavi priređivač mogu se u trenutku primanja oklade promijeniti. Nakon obrade rezultata priređivač na kladioničkim mjestima objavljuje rezultate završenih događaja. Za vrijeme primanja oklada priređivač ima pravo na promjenu tečaja ali u trenutku kada je oklada potvrđena i uplaćena tečaj je obvezan za igrača i priređivača bez obzira na naknadnu promijenu, osim ako je oklada ništavna tj. nevažeća. Najkasnije u roku od sedam (7) dana nakon završenog događaja priređivač javno objavljuje tip i rezultat događaja. Dobici se isplaćuju na uplatnom mjestu gdje je nastala oklada drugi dan po objavljivanju službenih rezultata a priređivač se obvezuje isplatiti dobitke najkasnije u roku od 14 dana od objave službenih rezultata. Pravo na isplatu dobitka zastarijeva u roku 30 dana od stjecanja prava na isplatu. Za rješavanje sporova koji proisteknu iz sudjelovanja u igri kladenja mjesno i stvarno nadležan je Općinski sud u Zagrebu.

Zaključak

Da bi mogli donijeti neki zaključak o tome što je to sportsko klađenje, treba uzeti u obzir da ono postoji više tisuća godina i da je ozakonjeno tek 1852. U svim društvima postoji glad za dobitkom koju su kladionice i kladioničari dobro iskoristili, i u samo u Hrvatskoj zaradili 350 milijuna kuna od ljudi koji su držali u ruci listiće sa eventualnim dobitkom. Kod sljedećih uplata igrači bi trebali imati na umu da je to sve jedan razrađeni sistem koji nikome osim vlasnika kladionica ne donosi ništa dobro.

Literatura

1. Huizinga, Johan: **Homo ludens o o podrijetlu igara u kulturi**, Narijed, Zagreb, 1992
2. Dumazedire, Joffre: **Vers une civilisation du loisir?**, Editions, Paris , 1962
3. **Pravilnik o klađenju 2000**
4. Burić, Ahmed :**Poetika bjede i čarobni trenuci**, u DANI, nezavisni magazin broj 177, Sarajevo, 2000

Summary

The man has an inborn need to play. Games of chance are only one type of games, and betting is one type of chance-games known since the Greek and Roman period. During this period, just like nowadays, betting was an amusement, but also an opportunity for winning some money. The first country with legal sport betting was Great Britain (1853), which spread this way of amusement on its colonies, and later on, betting became famous in global dimension. In Croatia, betting came very late, like an upgrade of already existing games of chance, such as Loto, Bingo etc. There exists a law which regulates bets, winnings, exchange rates and synopsis in business officies. Sport betting was well accepted in Croatia inspite of bad economy condition and bad material status of people. The number of betting places is increasing year after year, and their incomes also.

Keywords: Game, betting, shelter, part, output